

УДК 379.84:502:712.253:58(477.51)

**ASSESSMENT OF THE RECREATIONAL PRESSURE OF TROSTYANETZ
STATE DENDROLOGY PARK****ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ ТРОСТЯНЕЦЬ НАН УКРАЇНИ****Beregniak E.M. / Бережняк Є.М.***s.a.s., as.prof. / канд. с.-г. н., доц.***Garon N.M. / Гапон Н.М.***student / студент**National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,**Kyiv, Heroiv Oborony st., 13, 03041**Національний університет біоресурсів і природокористування України,**Київ, Героїв Оборони 13, 03041*

Анотація. Розраховано і оцінено рекреаційну місткість дендропарку за зонами відпочинку. Встановлено, що рекреаційне навантаження за більшістю локацій відповідало середньому рівню, а у найпопулярніших місцях відпочинку було децю вищим за рекреаційну місткість.

Ключові слова: рекреаційне навантаження, рекреаційна місткість, ландшафти, хвойні дерева, ставок, галявина, рекреанти.

Вступ. Чернігівщина належить до областей, що має унікальну природу, різноманітний рослинний і тваринний світ, чисельність якого з кожним роком скорочується. Найліпшим способом збереження рідкісних видів тварин та рослин є створення відповідних умов середовища їхнього існування, тобто об'єктів природно-заповідного фонду. Заповідання природних територій дозволяє вберегти їх від небажаного і не виправданого впливу людини. За кількістю заповідних об'єктів область є лідером в Україні. На території Чернігівської області функціонує 662 об'єкти природно-заповідного фонду загальною територією 260,7 тис. га, що становить 7,81% площі області [1]. Дендрологічний парк «Тростянець» площею у 204,7 га знаходиться в однойменному селищі Ічнянського району і має загальнодержавне значення [2].

Мета роботи – дослідження сучасного стану рекреаційного навантаження на найпопулярніші зони відпочинку території Тростянецького дендропарку та аналіз його використання. Нормативні показники рекреаційного навантаження оцінювали для горбогірних і височинних природних комплексів згідно градації Wyrzykowski J. [3], де мінімальне рекреаційне навантаження у літній період становить 100 осіб/км², середнє – 125 осіб/км² і максимальне – 150 осіб/км² [4].

Результати та їх обговорення. Дендрологічний парк «Тростянець» є важливим природоохоронним рекреаційним об'єктом заповідного фонду України, який створено з метою збереження, відтворення та ефективного використання типових й унікальних природних комплексів Чернігівщини, що мають важливе естетичне, освітнє, рекреаційне та оздоровче значення. До нього відносяться ділянки із природною рослинністю, штучні насадження, ставки, водно-болотні угіддя. Навколо парку знаходяться лісозахисні смуги площею понад 350 га [5].

Аналіз матеріалів інвентаризації і опису існуючих природних ресурсів показав тенденцію щодо зміни видового складу насаджень. Особливо добре це виражено у змішаних групах, до складу яких входять інтродуковані та місцеві види рослин. Інтенсивна динаміка зміни видового складу характерна також і для насаджень, які досягають чи досягли критичного віку. Відбувається прогресуюче зменшення кількості інтродуцентів і збільшення кількості місцевих видів, таких як береза, клен, ясен, липа. В останнє десятиліття самозасів цих видів розповсюджується настільки активно, що може створювати реальну загрозу існуванню менш адаптованих до місцевих умов інтродукованим видам.

Певні проблеми у парку пов'язані із відновленням та реконструкцією ландшафтів. Причиною цього є те, що з роками у насадженнях з'явилося багато екземплярів дерев, які вже досягли критичної вікової межі і майже втратили своє декоративне значення. Щороку кількість таких дерев постійно збільшується.

Порівняння отриманих результатів різних інвентаризацій показує тенденцію зменшення хвойних дерев в насадженнях, як за кількістю стовбурів, так і за запасом деревини. Причиною цього є поступове старіння дерев. Разом із тим, за рахунок самосіву збільшується кількість кленів гостролистих та в'язів шорстких. Нині поруч із старими хвойними й листяними деревами, що загинули, створені окремі куртини молодих насаджень цих порід, які роблять декоративний акцент в ландшафті. На місцях старих дерев створено газони з поодинокими насадженнями. У певній мірі відтворено первинний видовий склад рослинності окремих локацій, що формують декоративний вид ландшафтів.

Стосовно потреби у рекреаційних територіях Чернігівської області то вона становить 166,4 тис. га., у той же час як нинішній природно-рекреаційний потенціал складає 169,78 тис. га, тобто дещо вищий за потребу [6]. Загалом природно-рекреаційний потенціал області є значним і придатним для створення нових рекреаційних об'єктів, що будуть приваблювати жителів області та туристів із інших регіонів, а відповідно популяризувати цей прекрасний край.

Оцінку рекреаційного навантаження дендропарку «Тростянець» починали із характеристики найпопулярніших місць відпочинку і відвідування парку туристами у весняно-літній період. У результаті проведених підрахунків було встановлено, що найпопулярнішим об'єктом серед рекреантів користується ставок «Куциха» (рис. 1), який розташований у центральній частині парку – середня кількість відвідувачів на берегах якого становить 46 осіб/год. Достатня середньостатистична кількість відвідувачів (33 особи/год) відмічена у березовій галявині, що пов'язано, на нашу думку, із привабленням своєю красою молодих дерев і створенням ними незначного трепетання листя, а це, у свою чергу, позитивно впливало на розслаблення організму відпочиваючих. Найменше рекреаційне навантаження приходить на балку Боговщини та «Швейцарську» ущелину – у середньому лише 18 осіб/год (табл.).

Рекреаційну місткість дендропарку «Тростянець» визначали для літнього туристичного сезону 2018 року за формулою [7]:

$$V = N \times S \times C / D$$

де V – рекреаційна місткість території, кількість осіб; N – норма рекреаційного навантаження на територію, осіб/км²; S – площа рекреаційної території, км²; C – тривалість рекреаційного періоду, діб; D – середня тривалість перебування туристів і відпочиваючих на території, днів.

Рис. 2. Найпривабливіше місце відпочинку ставок «Куциха»

Таблиця

Середньочасова відвідуваність туристично-рекреаційних об'єктів дендропарку «Тростянець»

№	Назва комплексу (локація)	Розташування	Середня кількість відвідувачів, год
1	Балка Боговщини	Нижня частина дендропарку	18
2	Лебединий став	Нижня частина	28
3	Ставок «Куциха»	Центральна частина	46
4	Галявина велетенських туй	Центральна частина	29
5	Галявина «Три сестри»	Північна частина парку	22
6	Місце відпочинку	Центральна частина	19
7	«Швейцарська» ущелина	Центральна частина	18
8	Березова галявина	Центральна частина	33
9	Монументальна галявина	Центральна частина	20
10	Горіхова галявина	Західна частина	25

Для проведення розрахунків були взяті середньостатистичні дані, характерні для парку: N – 15 осіб/км² для літнього періоду; площа стаціонарної зони рекреації парку (S) становить 0,07 км²; C – 150 діб; D – 1 доба.

За розрахунками рекреаційна місткість території парку становить:

$$V = 15 \text{ осіб/км}^2 \times 0,07 \text{ км}^2 \times 160 \text{ діб} / 1 \text{ добу} = 168 \text{ осіб/км}^2 \text{ за добу}$$

Отже виходить, що рекреаційна місткість даного дендропарку становить близько 170 осіб/км² за добу. Оскільки на території парку у літній сезон максимальна тривалість відвідувань становить 8 год., то по годині

навантаження в середньому на всі локації парку буде складати: $168 / 8 = 21$ особа/км², що відповідає середній відвідуваності таких локацій дендропарку як монументальна галявина і галявина «Три сестри» (рис. 2).

Рис. 2. Одне із улюблених місць відпочинку рекреантів галявина «Три сестри»

Натомість місцеперебування у таких зонах, як горіхова і березова галявини, лебединий став і ставок «Куциха» (рис. 2) є вищим за рекреаційну місткість території, що може спричинювати певний дискомфорт відпочиваючим, особливо у моменти здійснення фотографування привабливих пейзажів і ландшафтів природних комплексів.

Висновки.

1. За результатами досліджень встановлено, що найбільшою популярністю серед рекреантів користується ставок «Куциха», який розташований у центральній частині парку. Рекреаційна місткість дендропарку становить 168 осіб/км² за день, або ж близько 21 особи/км² за годину.

2. Виявлено, що рекреаційне навантаження за більшістю локацій у другій декаді червня відповідало середньому рівню відвідуваності, а у найпопулярніших місцях відпочинку було помітно вищим за рекреаційну місткість, що спричинює додатковий антропогенний тиск на природні елементи екосистеми і трав'янистий покрив поверхні ґрунту. Отримані дані рекреаційної місткості території дендропарку дають змогу на майбутнє спланувати раціональне й невиснажливе використання природного потенціалу цього заповідного об'єкту.

Література:

1. Природно-заповідний фонд Чернігівської області. – *Натураліст*, 2016. – 208 с.
2. Клименко Ю.О. Старовинні парки Чернігівщини / Ю.О. Клименко, А.В. Клименко. – К., 2001. – 54 с.
3. Wyrzykowski J. Geograficzne uwarunkowania rozwoju turystyki wypoczynkowej w Polsce.- Wrocław: Wyd. PWN, 1986. - S.82,98.
4. Данильчук В.Ф. Методология оценки рекреационной территории /

Данильчук В.Ф., Алейникова Г.М., Бовсуновская А.Я.: Монография. – Донецк: ДиТБ, 2003. – 352 с.

5. Природно-заповідний фонд Чернігівської області / За заг. ред. Ю.О. Карпенка. – Чернігів, 2002. – 240 с.

6. Курницький В.І. Рекреаційний потенціал природно-заповідного фонду України / В.І. Курницький. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23. – С. 61-67.

7. Галла-Бобик С.В. Рекреаційне навантаження на території Національного природного парку «Зачарований край» / С.В. Галла-Бобик // Наук. вісник Ужгород. ун-ту (Сер. Хімія), 2016, №2 (36). – С. 73-76.

Abstract. *In the paper are shown research results of dendropark's recreational capacity in different recreation area. The recreational pressure in the most locations was evaluated as medium level and only in the very popular areas it was evaluated as high.*

Key words: *recreational pressure, recreational capacity, landscapes, coniferous trees, ponds, lawn, vacationers.*

Стаття відправлена 27.01.2020 р.

© Бережняк Є.М., Гапон Н.М.